

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ОБРАЗАЦ 6.

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кандидат: МАРИЈА ИВАНОВИЋ

Тема: СИСТЕМ ПЕРЦЕПТИВНИХ АКТИВНОСТИ У УНАПРЕЂЕЊУ МУЗИЧКЕ ПЕРЦЕПЦИЈЕ И РЕЦЕПЦИЈЕ КОД ДЕЦЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовано комисију На седници одржаној 13. 09. 2019. године Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду именовало је Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације.</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <ol style="list-style-type: none"> Костовић др Светлана, редовни професор за ужу научну област Педагогија, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду – председник комисије; Зотовић др Марија, редовни професор за ужу научну област Психологија, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду – члан; Црњански др Наташа, доцент за ужу научну област Музичка теорија, Академија уметности Универзитета у Новом Саду – члан; Клеменовић др Јасмина, редовни професор за ужу научну област Педагогија, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду – ментор.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<ol style="list-style-type: none"> Име, име једног родитеља, презиме: Марија, Коста, Ивановић Датум рођења, општина, држава: 30.03.1986., Ужице, Република Србија Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив Факултет музичке уметности Универзитета уметности у Београду, општа музичка педагогија – дипломирани музички педагог Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија 2011. година, Методика наставе – Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране: - Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: -

<p>III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:</p>
<p>Систем перцептивних активности у унапређењу музичке перцепције и рецепције код деце</p>
<p>IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:</p>
<p>Докторска дисертација Марије Ивановић изложена је на 337 страна у оквиру следећих целина:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Увод</i> (од 6. до 9. стране); - <i>Теоријски приступ проблему</i> (од 10. до 165. стране). Овај део обухвата шест ширих поглавља и то: 1. Музичко образовање: теоријска полазишта и дефинисање појмова; 2. Методе и приступи музичком образовању; 3. Слушање музике као област музичког образовања; 4. Перцепција и рецепција музике - кључни елементи слушања музике; 5. Дечје репрезентовање музике као пратећи елемент слушања музике и 6. Предлог Експерименталног програма. - <i>Методологија истраживања</i> (од 166. до 189. стране) обухвата следећа поглавља: 1. Значај истраживања; 2. Досадашња истраживања; 3. Проблем и предмет истраживања; 4. Циљ и задаци истраживања; 5. Хипотезе истраживања; 6. Варијабле истраживања; 7. Методе, поступци и инструменти истраживања; 8. Популација и узорак истраживања; 9. Ток истраживања и 10. Статистичка обрада података. - <i>Анализа и интерпретација резултата истраживања</i> (од 190. до 254. стране). Овај део конципиран је у оквиру шест поглавља: 1. Ефекти примене Експерименталног програма на музичку перцепцију и рецепцију код деце; 2. Ефекти примене Експерименталног програма на вербално и визуелно репрезентовање музике код деце; 3. Ефекти примене Експерименталног програма на визуелно репрезентовање музике код деце; 4. Ефекти примене Експерименталног програма на вербално репрезентовање музике код деце; 5. Ставови према слушању музике учесника експерименталне групе након увођења Експерименталног програма и 6. Мишљења васпитача и учитеља о дидактичко-методичким вредностима Експерименталног програма. - <i>Закључак</i> (од 255. до 265. стране). - <i>Литература</i> (од 266. до 289. стране). - <i>Прилози</i> (од 290. стране). <p>У оквиру наведених поглавља теоријског и емпиријског дела истраживања, презентовани текст подељен је у више потпоглавља која су међусобно садржајно и логички повезана. У докторској дисертацији се налазе 44 слике, 43 табеле, 19 графикона и 11 прилога, а за потребе израде докторске дисертације коришћено је 297 референци. Докторска дисертација је у техничком смислу урађена у складу са важећим универзитетским стандардима.</p>
<p>V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:</p>
<p>Дисертација је конципирана у два основна дела. Први део се односи на теоријско разматрање релевантних истраживачких тема, док је други део посвећен емпиријском приступу истраживања и односи се на методолошка полазишта и приказ реализованог истраживања.</p> <p>Након резимеа, апстрактна на енглеском језику и уводног разматрања следи прво поглавље под насловом <i>Музичко образовање: теоријска полазишта и дефинисање појмова</i> (од 11. до 23. стране) у коме се кандидаткиња бавила појмовним одређењем образовања, те</p>

уметничког и музичког образовања. Посебну пажњу посветила је циљевима музичког образовања и изазовима у њиховој реализацији. Такође, осврнула се на значајну улогу наставника у музичком образовању, као и на карактеристике музичког образовања деце на предшколском и млађем школском узрасту.

У оквиру другог поглавља (од 24. до 75. стране) кандидаткиња приступа анализи сензорне стимулације, синкретизму уметности у образовању и интегративној настави. Посебну пажњу усмерила је на дефинисање појма систем перцептивних активности и на његову примену у музичком образовању, као и на различите врсте стимулације деце (визуелна, вербална, аудитивна, аудио-визуелна стимулација и стимулација драмским садржајима). У последњем сегменту поглавља кандидаткиња је дала опширан преглед најутицајнијих метода и приступа музичком образовању у XX веку, које су послужиле као идеја и полазиште за осмишљавање Експерименталног програма.

У трећем поглављу (од 76. до 90. стране) разматрано је слушање музике као значајна област музичког образовања. Кандидаткиња је истакла значај слушања музике и изазове музичког образовања, као и важност пажње и памћења у активности слушања музике. У средишњем делу поглавља дала је преглед досадашњих истраживања у области слушања музике и навела различите приступе слушању музике. Такође, побројала је и објаснила различите класификације врста слушања музике. Последњи део поглавља посветила је слушању музике у настави - његовим карактеристикама, са посебним освртом на појам музичког дела, однос деце према слушању музике и на предлоге за унапређење активности слушања музике.

У четвртм поглављу под називом *Перцепција и рецепција музике - кључни елементи слушања музике* (од 91. до 135. стране) дефинисани су и појашњени оперативни појмови дисертације - перцепција и рецепција (музике). На почетку поглавља дат је преглед различитих (филозофских) схватања перцепције. Следеће потпоглавље кандидаткиња је посветила разматрању формирања музичких појмова и, сходно томе, менталним сликама, сензорним еталонима и имагинацији. У средишњем делу поглавља бавила се афективним и когнитивним реаговањем слушалаца на музику, значајем искуства код слушања музике и изазовима слушања музике. На крају поглавља разматрала је перцепцију одређених изражајних средстава музике (мелодије, темпа, ритма и метра, динамике, карактера и емоција). Поглавље је закључила размишљањима у вези са импликацијама у раду са децом.

У петом поглављу (од 136. до 160. стране) кандидаткиња доноси разматрања у вези са децим репрезентовањем музике као пратећим елементом слушања музике. У фокусу су визуелно и вербално репрезентовање музике код деце. Значајну пажњу кандидаткиња је посветила тумачењима и класификацији децих визуелних и вербалних одговора на слушану музику, наводећи досадашња истраживања у области визуелних и вербалних репрезентација слушане музике. И ово поглавље кандидаткиња закључује размишљањима у вези са импликације у раду са децом.

У шестом поглављу (од 161. до 165. стране) дат је предлог Експерименталног програма. Представљена су полазишта за осмишљавање Експерименталног програма, карактеристике Експерименталног програма и ток реализације Експерименталног програма.

Други део дисертације представља *Методологију истраживања* (од 166. до 189. стране) који обухвата прецизан и детаљан опис истраживачких техника, процедура и поступака. Овај део дисертације је конципиран тако да у потпуности задовољава важеће стандарде емпиријских истраживања. Кандидаткиња је у овом делу дефинисала: предмет и проблем истраживања, циљ и задатке, хипотезе истраживања, испитиване варијабле истраживања, методе и технике, инструменте који су примењени, популацију и узорак на којем је спроведено истраживање. Детаљно је објашњен ток истраживања, као и начин обраде података. Нацрт истраживања постављен је тако да одговара циљу и задацима истраживања и омогућава проверу постављених хипотеза. Циљ, задаци и хипотезе истраживања дефинисани су тако да испитују: Да ли интеграција методичког приступа

утемељеног на систему перцептивних активности у област слушања музике може да утиче на унапређење музичке перцепције и рецепције и побољшање вербалног и визуелног репрезентовања музике код деце предшколског и млађег школског узраста, то јест да ли и у којој мери Експериментални програм, осмишљен за потребе овог истраживања, подстиче и унапређује развој ових музичких и општих способности.

Анализа и интерпретација резултата истраживања (од 190. до 254. стране) приказани су у оквиру трећег дела дисертације. Истраживање се састојало из тестирања једанаест истраживачких задатака који су обухватили: испитивање утицаја осмишљених подстицаја на ниво перцепције и рецепције музике код деце експерименталне и контролне групе; испитивање утицаја осмишљених подстицаја на ниво перцепције и рецепције музике код деце експерименталне групе у зависности од пола и узраста; испитивање утицаја осмишљених подстицаја на квалитет визуелног репрезентовања музике код деце експерименталне групе; испитивање утицаја осмишљених подстицаја на квалитет вербалног репрезентовања музике код деце експерименталне и контролне групе; испитивање утицаја осмишљених подстицаја на квалитет вербалног репрезентовања музике код деце експерименталне групе; испитивање да ли након увођења Експерименталног програма постоје разлике у ставовима према слушању музике код учесника експерименталне групе; испитивање мишљења васпитача и учитеља који су учествовали у реализацији Експерименталног програма о методичко-дидактичким вредностима методичког приступа утемељеног на систему перцептивних активности. Анализа и интерпретација резултата истраживања вршена је према редоследу постављених истраживачких задатака. У оквиру сваког поглавља и истраживачког задатка изнети су резултати иницијалног, а потом и финалног мерења утицаја Експерименталног програма на унапређење музичке перцепције и рецепције, као и на побољшање вербалног и визуелног репрезентовања музике код деце предшколског и млађег школског узраста. Такође су приказани и резултати истраживања који се односе на питање улоге пола и узраста код унапређења праћених способности деце. У овом делу кандидаткиња је представила и ставове учесника експерименталне групе према слушању музике након увођења Експерименталног програма, као и мишљења васпитача и учитеља о дидактичко-методичким вредностима Експерименталног програма.

У *Закључку* (од 255. до 265. стране) је кандидаткиња представила синтезу теоријског и методолошког оквира истраживања. На основу резултата истраживања који су добијени извела је закључке и поставила педагошке импликације које могу послужити за унапређење васпитно-образовне праксе. Разматрала је и ограничења спроведеног истраживања и дала предлоге за наредна истраживања.

На крају дисертације налази се списак коришћене литературе (од 266. до 289. стране) и *Прилози* (од 290. до 337. стране) у којима кандидаткиња прилаже инструменте истраживања и кључеве за тестове, примере дечјих визуелних и вербалних репрезентација, као и наставна средстава коришћена у истраживању.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Selaković, K., Ivanović, M. (2018). Integration of Contents in Teaching Fine Arts and Music Culture. In: Pia-Maria Rabensteiner, Oliver Holz, Melissa Michielsen (eds.): *Teacher Education, Sustainability and Development. Challenges, Issues, Solutions for Teaching in the 21st Century*, Berlin: Lit Verlag, 163-173.

Ивановић, М. (2018). Поимање језика музике на различитим узрастима. *Зборник радова са међународног научног скупа „Језик, култура, образовање“*, Ужице: Педагошки факултет, 145–162.

Ивановић, М. (2018). Будући учитељи и ученици основне школе о значењима у Симфонији Оријенти Јосипа Славенског. *Музика знакова/знакови у музици*, књига 3, Зборник радова са XII међународног научног скупа „Српски језик, књижевност, уметност“, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 223-232.

Ivanović, M., Sudzilovski, D. (2018). Education Through Play in the Field of Music - Contribution of Montessori Method. *Зборник радова*, Vol 21, бр. 20, Ужице: Педагошки факултет, 271-282.

Ивановић, М., Судзиловски, М. (2017). Балет Парада и дечје разумевање уметности: Колико далеко није предалеко?. *Савремена музика између тишине и звука*, књига 3, Зборник радова са XI међународног научног скупа „Српски језик, књижевност, уметност“, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 73-81.

Ивановић, М., Ђалић, М. (2017). Опажање музичке форме на предшколском и млађем школском узрасту, *Зборник радова*, Vol 20, No. 19, Ужице: Педагошки факултет, 169-182.

Selaković, K., Ivanović, M. (2016). More Quality Initial Education of Teachers in Function of Successful Realization of Teaching Fine Arts and Music Culture. In: Oliver Holz, Maria Aleksandrovich, Herbert Zoglowek (eds.): *Current Trends in Higher Education in Europe*, Berlin: Lit Verlag, 227-238.

Судзиловски, Д., Ивановић, М. (2015). Музичка игра у активностима у вртићу. *Зборник радова*, Vol 18, бр. 17, Ужице: Учитељски факултет, стр. 157-168.

Ивановић, М. (2015). Цртани филм у функцији слушања музике. *Уметничко наслеђе и рат & Музика и Медији*, књига 3, Зборник радова са IX међународног научног скупа Српски језик, књижевност, уметност, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 399-404.

Судзиловски, Д., Ивановић, М. (2013). Значај музике за развој детета. *Зборник радова са међународног научног скупа „Настава и учење – квалитет васпитно-образовног процеса“*, Ужице: Учитељски факултет, 557–564.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Приказ и анализу добијених резултата истраживања, Марија Ивановић је конципирала у оквиру шест ширих сегмената кроз које су доследно и аргументовано провераване полазне истраживачке хипотезе, изведени релевантни закључци, педагошке импликације и смернице за даља истраживања оваквог или сличног типа.

Након тестирања разлика у резултатима које су постигла деца у експерименталној у односу на ону из контролних група може се закључити да пилотирани систем перцептивних активности доприноси унапређењу перцепције и рецепције музике и визуелних и вербалних репрезентација ученика млађег школског узраста и нарочито предшколске деце.

I - У првом сегменту кандидаткиња закључује да се адекватним подстицањем деце системом перцептивних активности може утицати на унапређивање нивоа перцепције и рецепције музике код деце предшколског и млађег школског узраста. Дала је приказ резултата иницијалног и финалног тестирања перцепције и рецепције музике учесника експерименталне и контролне групе, где се види да су учесници експерименталне групе на финалном тесту у односу на иницијални остварили боље резултате, тј. да су напредовали, али и да су на финалном тесту били успешнији од учесника контролне групе. Такође, утврђено је да постоји статистички значајна разлика на финалном тесту у односу на пол, али и да су деца различитих узраста различито напредовала.

II - У другом сегменту анализирани су резултати испитивања да ли се подстицањем системом перцептивних активности утицало на унапређивање квалитета визуелних и вербалних репрезентација слушања музике код деце. Кандидаткиња је навела и објаснила заступљене категорије визуелних и вербалних репрезентација слушане музике код деце.

III - У трећем сегменту кандидаткиња наводи резултате испитивања да ли се увођењем садржаја различитих уметности у сегмент припреме пред слушање музике, осмишљавањем питања и задатака тако да се подстичу поједине категорије перцепције и рецепције дела различитих уметности, у складу са развојним карактеристикама деце може унапређивати квалитет визуелног репрезентовања музике код деце. Према њима, разлика у квалитету визуелних репрезентација између испитаника експерименталне и контролне групе на финалном тестирању је статистички значајна на нивоу 0,001.

IV - У четвртном сегменту анализирани су резултати испитивања да ли се увођењем садржаја различитих уметности у сегмент припреме пред слушање музике може унапређивати квалитет вербалног репрезентовања музике код деце. Као и код претходног истраживачког задатка дат је закључак да су учесници експерименталне групе у односу на учеснике контролне групе напредовали у области вербалних репрезентација слушане музике.

V - У петом сегменту кандидаткиња је резимирала одговоре које су дала деца из експерименталне групе у вези са Експерименталним програмом, његовим садржајима, задацима и активностима, као и ставове деце о сопственим способностима опажања одређених изражајних средстава музике. Закључила је да су деца свих узраста имала лепо искуство, постала су заинтересованија и мотивисанија за музику и слушање музике, али да су сматрала да су се њихове способности слушања музике побољшале, што и јесте био циљ Експерименталног програма.

VI – У шестом сегменту дати су одговори васпитача и учитеља који су учествовали у реализацији Експерименталног програма о Експерименталном програму, његовим садржајима, задацима и активностима.

На основу анализе и интерпретације резултата истраживања у целини, кандидаткиња истиче да је општа хипотеза добила своју емпиријску потврду и изводи закључак о потреби за имплементацијом садржаја различитих уметности не само у области уметничког (музичког) образовања, већ и у остале области образовања. Тиме би добили много шире и значајније место, посматрано са социолошког, културолошког и уметничког аспекта, и на тај начин би се, кроз процес предшколског и основношколског образовања и васпитања, знатно више утицало на развијање перцептивних способности деце.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Комисија оцењује да је Марија Ивановић успешно реализовала предвиђено истраживање и да је систематизовано и прегледно презентовала добијене резултате истраживања, и из њих изведене закључке. Интерпретација и анализа добијених резултата обављена је у складу са постављеним циљем и задацима истраживања. Такође, дат је графички и табеларни приказ резултата где год је то било неопходно за тумачење добијених података. Овакав приступ у приказу и тумачењу резултата истраживања омогућио је да питања која су покренута у овој докторској дисертацији не буду затворена, већ да буду препозната као подстицај за даља промишљања и другачије перспективе. У том оквиру општи закључци истраживања синтетизовани су кроз педагошке активности употребе асоцијација које су успешно апострофирани у завршном делу докторске дисертације. Поменуте активности коришћења асоцијација суштински се односе на истицање значаја стимулације деце садржајима различитих уметности у циљу унапређења њиховог приступа стварима и појавама које их окружују, те њиховог промишљања о датим стварима, што би, опет, довело до унапређења (музичке) перцепције и рецепције код деце. Посебно значајним чини се истицање потребе да се васпитно-образовни процес обогати интеграцијом садржаја из различитих области, ради холистичког развоја деце. Комисија закључује да су приказ и тумачење резултата коректно урађени.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

На основу прегледа и анализе докторске дисертације Марије Ивановић, Комисија оцењује да је **дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме и да садржи све битне елементе.** Методолошки оквир истраживања је прецизно и јасно постављен. Приликом обраде добијених података коришћени су адекватни статистички поступци, а квантитативна и квалитативна анализа и интерпретација добијених резултата истраживања је ваљано научно утемељена. Закључци проучавања су аргументовани и одмерени. У обављеним анализама испољен је висок ниво истраживачке креативности и инвентивности, као и способности издвајања онога што је релевантно за постављени проблем истраживања. Такође, кандидаткиња јасно и прецизно излаже своје ставове и показује константну истраживачку упитаност.

Докторска дисертација Марије Ивановић представља оригиналан допринос науци, пре свега, због одређења да се емпиријски испитају и анализирају ефекти примене методичког приступа утемељеног на систему перцептивних активности у области слушања музике на унапређење музичке перцепције и рецепције и побољшање вербалног и

визуелног репрезентовања музике код деце предшколског и млађег школског узраста. **Значај рада огледа се управо у потврди ефикасности примене овако конципираног дидактичко-методичког приступа слушању музике на унапређење музичке перцепције и рецепције од деце.** Такође, добијени резултати могу послужити обликовању и сагледавању сродних садржаја на један свеобухватнији начин, у односу на традиционални начин рада, притом не одступајући од наставних тема и наставних јединица у оквиру њих, а које су одређене Планом и програмом. Још једна вредност рада јесте да је **први пут у Републици Србији примењен сет инструмената за испитивање нивоа и квалитета перцепције музике код деце, који је укључивао и евалуацију и класификацију дечјих вербалних и визуелних репрезентација слушане музике.**

Комисија је утврдила да дисертација нема недостатака који би значајније утицали на резултате истраживања. **Ова докторска студија донела је одређене квантитативне и квалитативне податке и може да представља адекватну основу за извесна будућа квалитативна истраживања.** Интеграција садржаја различитих уметности требало би да постане саставни део музичког васпитања и образовања, тако да би ово истраживање могло да се спроведе и лонгитудинално, на дужи временски период, од предшколског периода до четвртог разреда, чиме би се пратио напредак сваког детета појединачно. Такође, у неком наредном истраживању ове тематике било би пожељно у већој мери размотрити искуства васпитача и учитеља у вези са слушањем музике - реализацији активности, компетенцијама васпитача и учитеља, имплементацији садржаја других уметности у циљу музичког, али и целокупног развоја детета. Ипак, с обзиром на то да је ова тема код нас слабо истраживана, једна квантитативна и квалитативна студија о интеграцији система перцептивних активности у област слушања музике и његовом утицају на развој музичких способности, представља значајан корак, солидну базу и подстрек за будуће истраживаче, методичаре и музичке педагоге који ће се бавити овом тематиком.

У том смислу, Комисија је сагласна у оцени да **добијени резултати истраживања, поред тога што дају значајан допринос у проучавању савремених програма музичког образовања и расветљавању питања њихових појединих сегмената (слушање музике), пружају и веома важан допринос процесу евалуације и вредновања њихове реализације у конкретном друштвено-историјском контексту и васпитно-образованој пракси.** Стога се може рећи да добијени резултати имају и велики практични значај, јер подстичу на даље преиспитивање темељних поставки програмске концепције музичког образовања деце, посебно у аспекту слушања музике, која се примењује у васпитно-образовном раду са децом предшколског и млађег школског узраста у Републици Србији.

У складу са наведеним, Комисија оцењује да рад Марије Ивановић представља значајан прилог теорији и пракси музичког васпитања и образовања, као и подстицај и извор нових и даљих проучавања.

X ПРЕДЛОГ:

На основу изложеног Комисија оцењује да **докторска дисертација Марије Ивановић испуњава све услове** који се овој врсти рада постављају и са задовољством предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета у Новом Саду да се **дисертација прихвати, а кандидату одобри усмена одбрана.**

У Новом Саду, 20.10.2019

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

Проф. др Костовић Светлана, председник комисије

Проф. др Зотовић Марија, члан

Доц. др Црњански Наташа, члан

Проф. др Клеменовић Јасмина, ментор